

Beköszöntő

Még nem volt *Netscape*, még nem indult robbanásszerű fejlődésnek az internet, de Howard Rheingold már rácsodálkozott arra, hogy a frissen formálódó kibervilágban nem pusztán a „terek” és nem is csak a „közösségek”, hanem az *elmék* is új „dimenzióba” kerülnek. 1993-ban megjelent *Virtual Community* című, narratívateremtő könyvének legkevésbé sem a „virtuális mozzanat” keresése volt a lényege. Rheingold, aki egyik korábbi munkájában a gondolkodástámogató technológiák történetét tekintette át, arra figyelt fel, hogy a három problémakör voltaképpen egy: a hálózati térben összekapcsolódó elmék szép új világa. A negyedik fejezetnek egyenesen a *Grassroots Groupmind* címet adta, az új „minőség” megnevezéséhez újra felfedezve egy közel százéves terminust.

Vele gyakorlatilag egy időben egy francia kutató, Pierre Lévy is kísértetiesen hasonló utat járt be. A szellemi tevékenységet támogató technológiai megoldásokat vizsgáló könyvei után 1994-ben jelent meg főműve, a *Kollektív intelligencia* (L'intelligence collective. Pour une anthropologie du cyberspace), amelyben a három szempont szintén elválaszthatatlanul összekapcsolódik. A tér nála „tudástér”, kozmopédia, amelyben az ismeretek összekapcsolódva egyetlen összefüggő szöveget alkotnak, de ennek hordozója mégis bizonyos „elosztott intelligencia”: mindent senki sem tudhat, mindenkire igaz azonban, hogy valamit tud, a tudás ösztömeget az emberiség tárolja. Lévy az újonnan megnyíló lehetőségektől az emberiség „kognitív potenciáljának” kiteljesítését remélve olyan új humanizmust vizionál, amelyben az individuális tudásvagyonok/tudáskészletek „fölé” nő a csoporttudás és a kollektív gondolkodás.

Tizenöt évvel később, immár másfél milliárd hálózati polgárral a kibertérben, ez év júniusában Lévy már „a tudás világtársadalmáról” értekezik, és mivel humanista vízióját fenntartja, feladatot, beavatkozási pályákat is körvonalaz. Evvel azonban elkerülhetetlenül „beleszalad” az értelmiség felelősségének nagy közfigyelmet is kiváltó, provokatív kérdéskörébe, módot adva az *Információs Társadalom* szerkesztőségének, hogy a francia gondolkodó erről szóló rövid írását újraközölje, neves hazai szakemberek kommentárjait illesztve hozzá. Kiegészítésként Pajor Enikő, a francia internetkutatás és a hálózatfilozófia avatott ismerője kérésünkre kis Lévy-olvasmánylistát, idézetcsokrot állított össze a vitaindító írásban szereplő kulcsfogalmak háttérének megvilágítására.

Ebben a szövegkörnyezetben különösen izgalmas visszanyúlni a csoporttudattal foglalkozó diskurzus korai időszakába. „Klasszikusok” című rovatunkban egy majdnem kilencven évvel ezelőtt lefolyt tudósvitát elevenítünk fel, s ehhez kapcsolódva – az információközösség fogalmát bevezető tanulmány közlésével – megkísérüljük modellszerűen, mintegy nagyobb felbontásban is megközelíteni a „kollektív tudattartalmak” kérdéskörét. Ehhez az elméleti irányhoz csatlakozik ebben a számban Paolo Jedlowski tanulmánya a kollektív emlékezetéről, és ebbe a sorba illeszkedik Pete Krisztiánnak a társas viselkedést szabályozó konvenciókról szóló írása is.

Végül a már megszokott módon jelentkeznek állandó rovataink is, melyekből itt a barcelonai digitális televíziós workshopról készült konferenciabeszámolót, valamint a blog-közösségek vizsgálatáról beszámoló kutatási jelentést ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Jó lapozgatást!

A lapszám összeállításában közreműködők nevében:
Z. Karvalics László
alapító szerkesztő